

NARODOWY
BANK POLSKI

Listopad 2023 r.

Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego w 2022 r.

Synteza

Listopad 2023 r.

Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego w 2022 r.

Synteza

Opracował zespół pod kierownictwem:
Renaty Pawlickiej

Zespół autorski:
Mateusz Dzicher
Paula Jurewicz
Anna Kalinowska-Piech
Małgorzata Łopaciuk
Katarzyna Maskalan
Anna Oko
Michał Popiołek
Jarosław Rychlik
Marcin Szelenbaum
Mariusz Szpringer
Maciej Szymański
Marta Wójcik-Dębska

Wydał:
Narodowy Bank Polski
ul. Świętokrzyska 11/21
00-919 Warszawa
nbp.pl

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2023

Spis treści

Streszczenie	4
1. Uwarunkowania nadzoru systemowego w Polsce	7
1.1. Nadzór systemowy nad systemem płatniczym w Polsce	7
1.2. Zakres i model nadzoru nad systemem płatniczym w Polsce	8
2. Nadzór systemowy w zakresie systemu płatniczego	12
2.1. System płatniczy w Polsce	12
2.2. Systemy płatności	16
2.3. Schematy płatnicze	23
2.4. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	26
2.5. Usługa acquiringu	29
Spis tabel	32
Spis skrótów	33

Streszczenie

Raport o nadzorze systemowym w zakresie polskiego systemu płatniczego w 2022 r. (Raport) jest cyklicznym opracowaniem prezentującym działania podejmowane przez Narodowy Bank Polski (NBP) w ramach nadzoru systemowego (ang. *oversight*) sprawowanego przez Prezesa NBP nad systemem płatniczym.

Raport powstał na podstawie danych i informacji przekazywanych do NBP z uwzględnieniem przepisów prawa krajowego oraz na bazie ogólnodostępnych informacji o nadzorowanych systemach płatności, schematach płatniczych oraz systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych.

W przypadku podmiotów świadczących usługę acquiringu wykorzystano informacje pochodzące z danych publikowanych przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF).

Najistotniejsze działania i zdarzenia dotyczące nadzoru systemowego w 2022 r.:

1. Ocena systemu płatności wysokokwotowych SORBNET2, którego operatorem jest NBP, pod kątem zgodności z *Wymaganiami nadzorczymi w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego* (CROE). Ocena wykazała wysoki poziom zgodności systemu z wymogami CROE.
2. Ocena systemu płatności detalicznych natychmiastowych BlueCash, którego operatorem jest Blue Media SA¹, pod kątem wypełniania *Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych* (PFMIs²) przypisanych do tej kategorii systemu. Ocena wraz z zaleceniami i rekomendacjami znalazła swoje odzwierciedlenie w *Raporcie końcowym*, który został przekazany do operatora systemu.
3. Wydanie zezwolenia na zmiany w zasadach funkcjonowania systemu płatności detalicznych Euro Elixir, którego operatorem jest Krajowa Izba Rozliczeniowa SA (KIR), dotyczące wdrożenia kompleksowej procedury postępowania w przypadku wystąpienia incydentu, w tym zasad komunikacji z uczestnikami systemu w czasie trwania zdarzenia.
4. Ocena systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4, którego operatorem jest NBP, pod kątem zgodności zasad jego funkcjonowania z przepisami rozporządzenia CSDR³ dotyczącymi dyscypliny rozrachunku. Ocena wykazała zgodność zasad funkcjonowania systemu SKARBNET4 z wymogami dyscypliny rozrachunku oraz powiązanych z nimi wymogami w zakresie zasad przechowywania dokumentacji dotyczącej instrukcji rozrachunku i transakcji i została zaakceptowana przez Zarząd NBP.

---

¹ W sierpniu 2023 r. została zarejestrowana zmiana nazwy spółki z Blue Media SA na Autopay SA.

² CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO), kwiecień 2012 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>.

³ Central Securities Depository Regulation – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012.

5. Przeprowadzenie wraz z Komisją Nadzoru Finansowego (KNF)⁴ corocznego przeglądu i oceny działalności KDPW SA. KNF wystąpiła o opinię Prezesa NBP jako odpowiedniego organu w rozumieniu rozporządzenia CSDR i w wyniku dokonania oceny dokumentacji dotyczącej systemu rozrachunku prowadzonego przez KDPW nie zidentyfikowano przesłanek, które wpłynęłyby na zmianę dotychczasowej pozytywnej oceny funkcjonowania systemu.
6. Wydanie zezwolenia na zmianę limitu wartości pojedynczej transakcji dla wypłaty gotówki dokonywanej podczas transakcji płatniczej przy użyciu karty w punkcie handlowo-usługowym (usługa *cashback*) z 300 do 1000 zł w schemacie Visa Europe oraz z 500 do 1000 zł w schemacie Mastercard.
7. Poinformowanie Diners Club Polska o zaprzestaniu nadzoru przez Prezesa NBP oraz wykreśleniu z listy nadzorowanych schematów w związku z ustaniem przesłanek ustawowych w zakresie nadzoru Prezesa NBP nad schematami płatniczymi (zakończenie przez Diners Club Polska sp. z o.o. działalności na terytorium Polski).

W 2022 r. działania nadzorcze NBP koncentrowały się przede wszystkim na prowadzeniu postępowań administracyjnych o wydanie zezwolenia Prezesa NBP na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemów oraz schematów, które były analizowane pod kątem zgodności z przepisami prawa, zapewnienia bezpieczeństwa oraz sprawności funkcjonowania nadzorowanych infrastruktur. Ponadto dokonywano kompleksowych ocen nadzorczych tych infrastruktur przez weryfikację zgodności zasad ich funkcjonowania z międzynarodowymi standardami lub w ramach działań podejmowanych we współpracy z innymi organami nadzorczymi.

W 2022 r. był dostrzegalny dalszy dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym odsetku kart zbliżeniowych na świecie. Na koniec grudnia 2022 r. stanowiły one 93,5% wszystkich kart płatniczych w Polsce i zyskują coraz większy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W 2022 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych wyniósł 99,1%, co wynika m.in. z faktu, że od I półrocza 2019 r. 100% terminali POS jest przystosowanych do obsługi kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie rozwijają się płatności mobilne, np. BLIK. System Płatności BLIK (system BLIK) umożliwia dokonywanie przy użyciu telefonów komórkowych czy tabletów płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach oraz punktach usługowych, komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych (P2P)⁵.

Działania w obszarze nadzoru systemowego podejmowane przez Narodowy Bank Polski służą zapewnieniu niezakłóconego funkcjonowania infrastruktury systemu płatniczego i przyczyniają się do zapewnienia stabilności systemu finansowego. Prowadzone w 2022 r. prace, podobnie jak w poprzednich latach, zmierzały do zapewnienia sprawności i bezpieczeństwa nadzorowanych systemów oraz infrastruktur. W tym celu prowadzono monitoring i analizy funkcjonowania systemów i podmiotów tworzących infrastrukturę systemu

⁴ Na podstawie art. 22 ust. 1 CSDR.

⁵ <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/05/Ocena-funkcjonowania-polskiego-systemu-płatniczego-w-II-półroczu-2022-r..pdf>

---

płatniczego, dokonywano ocen zasad funkcjonowania jej komponentów (tj. systemów i schematów), a także – w przypadku stwierdzenia uchybień – podejmowano działania na rzecz zapewnienia funkcjonowania nadzorowanych infrastruktur w sposób zgodny z uznawanymi standardami i wymogami wynikającymi z obowiązujących przepisów prawa.

Uwarunkowania nadzoru systemowego w Polsce

1.1. Nadzór systemowy nad systemem płatniczym w Polsce

Jednym z podstawowych zadań banków centralnych jest zapewnienie stabilności systemu finansowego definiowanej jako stan, w którym system finansowy spełnia swoje funkcje w sposób ciągły i efektywny, również w przypadku wystąpienia nieoczekiwanych i niekorzystnych zaburzeń.

Podstawowym warunkiem stabilności systemu finansowego jest niezakłócone funkcjonowanie infrastruktury systemu płatniczego, która umożliwia przepływ pieniądza w obrocie bezgotówkowym⁶. System płatniczy tworzą systemy, instytucje, instrumenty, zasady, procedury, standardy i środki techniczne, które są wykorzystywane do transferu wartości pieniężnej. Nieefektywnie funkcjonująca infrastruktura systemu płatniczego może negatywnie wpływać na stabilność gospodarki państwa m.in. ze względu na potencjalne obniżenie zaufania do systemu finansowego i samego użycia pieniądza w obrocie gospodarczym. Dlatego jednym z podstawowych zadań banków centralnych jest zapewnienie sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania kluczowych elementów infrastruktury systemu płatniczego.

Narodowy Bank Polski, podobnie jak inne banki centralne tworzące Europejski System Banków Centralnych (ESBC), podejmuje działania mające na celu zapewnienie prawidłowego i bezpiecznego przepływu pieniądza przez sprawowanie nadzoru systemowego nad infrastrukturą systemu płatniczego (*oversight*). Polega on przede wszystkim na wspieraniu bezpieczeństwa i sprawności infrastruktury stanowiącej system płatniczy, a także na zapewnieniu organizacji i działania poszczególnych jego elementów w sposób zgodny z przepisami prawa w celu zagwarantowania niezakłóconego funkcjonowania i tym samym ograniczenia ryzyka systemowego.

Nadzór systemowy sprawowany przez Prezesa NBP polega w szczególności na:

1. monitorowaniu i analizowaniu funkcjonowania systemów i podmiotów tworzących infrastrukturę systemu płatniczego,

---

⁶ Niezakłócone funkcjonowanie infrastruktury systemu płatniczego polega również na zapewnieniu zdolności do wykonywania kluczowych funkcji w sytuacjach krytycznych czy też skrajnych, w przypadku wystąpienia materializacji ryzyka finansowego, operacyjnego lub innego rodzaju ryzyka istotnie wpływającego na procesy danej infrastruktury. W tym zakresie rolą banku centralnego jako organu nadzoru jest weryfikacja wdrożenia i skuteczności procedur związanych z zapewnieniem ciągłości działania infrastruktury czy też możliwości operacyjnego wykonywania zadań w przypadku wystąpienia negatywnego zjawiska, np. incydentu technologicznego.

2. dokonywaniu ocen zasad funkcjonowania nadzorowanych infrastruktur⁷,
3. podejmowaniu działań na rzecz wprowadzania niezbędnych zmian w sposobie funkcjonowania ww. systemów i podmiotów.

NBP dokonuje ww. ocen według kryteriów zgodności z przepisami prawa oraz w celu zapewnienia sprawności i bezpieczeństwa działalności nadzorowanych infrastruktur.

1.2. Zakres i model nadzoru nad systemem płatniczym w Polsce

Nadzorem systemowym objęte są systemy płatności, schematy płatnicze, systemy rozliczeń i systemy rozrachunku papierów wartościowych oraz świadczenie usługi acquiringu. Szczegółowe informacje na temat podstaw prawnych oraz źródeł standardów sprawowania nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego odnoszące się do poszczególnych elementów systemu płatniczego zostały opisane w *Polityce*. Poniższy opis prezentuje jedynie ogólne informacje dotyczące poszczególnych infrastruktur systemu płatniczego objętych nadzorem systemowym.

Systemy płatności

System płatności to podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy co najmniej trzema instytucjami⁸ (uczestnikami), w ramach których obowiązują wspólne dla tych uczestników zasady przeprowadzania rozliczeń lub realizacji ich zleceń rozrachunku (zleceń uczestnika dotyczących przekazania kwoty pieniężnej na rachunek odbiorcy prowadzony przez agenta rozrachunkowego lub innych zleceń, które powodują wykonanie lub zwolnienie z zobowiązania pieniężnego zgodnie z zasadami systemu płatności)⁹.

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 1 pkt 1 oraz pkt 12 lit. a UOR.

Prowadzenie systemu płatności, z wyjątkiem systemów prowadzonych przez NBP, wymaga uzyskania zezwolenia Prezesa NBP. Zezwolenie Prezesa NBP jest konieczne również do wprowadzenia zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności.

NBP jest uprawniony do przeprowadzania kompleksowych ocen funkcjonujących systemów płatności. Punktem odniesienia przy ocenie systemów płatności według kryteriów

---

⁷ Oceny te mogą być ogólnymi ocenami pod kątem spełniania standardów np. PFMI, CROE, mogą być także prowadzone w ramach postępowań administracyjnych dotyczących m.in. wydawania zezwoleń na funkcjonowanie systemów płatności i schematów płatniczych lub wprowadzania zmian w zasadach ich funkcjonowania.

⁸ Zgodnie z art. 1 pkt 1 oraz pkt 5 lit. a–d UOR co najmniej jedną z tych instytucji musi być: Narodowy Bank Polski, bank centralny innego kraju, bank krajowy lub oddział banku zagranicznego, firma inwestycyjna, zagraniczna osoba prawna lub organ władzy publicznej.

⁹ Nieco inna, szersza definicja systemu płatności znajduje się w art. 2 pkt 27 UUP, według której systemy płatności stanowią systemy transferu środków pieniężnych oparte na formalnych i znormalizowanych regulach oraz wspólnych zasadach dotyczących przetwarzania, rozliczania lub rozrachunku transakcji płatniczych. W celu zapewnienia sprawności i bezpieczeństwa systemu płatniczego podmioty wchodzące w jego skład są objęte nadzorem systemowym, w ramach którego punktem odniesienia są przepisy prawa krajowego i przyjęte standardy międzynarodowe oraz regulacje UE.

zapewnienia sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania są przepisy prawa krajowego, ogólnie przyjęte standardy międzynarodowe oraz wymagania Unii Europejskiej, w szczególności tworzone przez Europejski Bank Centralny (EBC).

NBP ma uprawnienia w zakresie pozyskiwania danych oraz informacji dotyczących bieżącego funkcjonowania systemów płatności, w tym informacji o incydentach występujących w tych systemach, tj. zdarzeń zakłócających lub mogących zakłócać ich prawidłowe funkcjonowanie. Ponadto podmiot prowadzący system płatności jest zobowiązany do przekazania na żądanie Prezesa NBP dokumentów i informacji niezbędnych do dokonania oceny pod kątem ustawowych kryteriów sprawności i bezpieczeństwa funkcjonowania oraz zgodności z prawem.

W przypadku stwierdzenia, że dany system płatności nie funkcjonuje w sposób sprawny lub bezpieczny albo zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, Prezes NBP jest upoważniony do wydania wiążącego zalecenia. W szczególnych przypadkach Prezes NBP ma możliwość czasowego zawieszenia lub wstrzymania funkcjonowania danego systemu płatności.

Schematy płatnicze

Schemat płatniczy to zbiór zasad przeprowadzania transakcji płatniczych, wydawania i akceptowania przez dostawców usług płatniczych instrumentów płatniczych i przetwarzania transakcji płatniczych wykonywanych przy użyciu instrumentów płatniczych oraz system kart płatniczych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 2 ust. 26 lit. a UUP.

Zasady sprawowania nadzoru Prezesa NBP nad schematami płatniczymi zostały określone w sposób analogiczny jak w przypadku nadzoru sprawowanego nad systemami płatności. Tym samym prowadzenie schematu płatniczego, z wyjątkiem trójstronnych schematów płatniczych oraz schematów, które podlegają nadzorowi innego organu w UE albo organu UE, wymaga zezwolenia Prezesa NBP. Zezwolenie Prezesa NBP jest również konieczne do wprowadzania zmian w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego. Prezes NBP dokonuje kompleksowych ocen funkcjonowania danego schematu płatniczego, dysponuje również narzędziami umożliwiającymi pozyskiwanie bieżących informacji na temat funkcjonowania schematu.

Punktem odniesienia przy ocenie schematów płatniczych według kryteriów zapewnienia sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania są przepisy prawa krajowego, przepisy prawa unijnego, ogólnie przyjęte międzynarodowe standardy oraz wymagania UE. Organizacja płatnicza prowadząca schemat płatniczy jest zobowiązana do przekazywania informacji o liczbie i wartości przetworzonych i rozliczonych krajowych transakcji płatniczych, informacji o wysokości opłat *interchange* stosowanych przez czterostronny system kart płatniczych oraz informacji o incydentach.

Organizacja płatnicza jest również zobowiązana do przekazania na żądanie Prezesa NBP dokumentów i informacji niezbędnych do dokonania oceny pod kątem ustawowych kryteriów sprawności i bezpieczeństwa funkcjonowania oraz zgodności z prawem.

W przypadku stwierdzenia, że dany schemat płatniczy nie funkcjonuje w sposób sprawny lub bezpieczny albo zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, Prezes NBP jest upoważniony do wydania zalecenia wiążącego dla podmiotu zarządzającego schematem. W szczególnych przypadkach Prezes NBP ma możliwość nałożenia kar finansowych na podmiot prowadzący schemat lub wstrzymania funkcjonowania danego schematu płatniczego.

Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

System rozrachunku papierów wartościowych to podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy co najmniej trzema instytucjami¹⁰, w ramach których obowiązują wspólne zasady przeprowadzania rozliczeń lub realizacji ich zleceń rozrachunku w transakcjach zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi, w tym w instrumentach pochodnych (zleceń uczestnika dotyczących przeniesienia papierów wartościowych w drodze dokonania odpowiednich zapisów w prowadzonej ewidencji papierów wartościowych lub w inny sposób).

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 1 ust. 2 oraz ust. 12 lit. b UOR.

Prezes NBP sprawuje nadzór nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych polegający w szczególności na systemowej ocenie ich funkcjonowania pod kątem sprawności, bezpieczeństwa oraz zgodności z prawem. Prezes NBP, sprawując nadzór systemowy nad ww. systemami, wykorzystuje następujące narzędzia nadzorcze:

- wydawanie (na wniosek KNF jako właściwego organu nadzorczego) opinii dotyczących m.in. udzielania zezwoleń na prowadzenie izb rozliczeniowych i izb rozrachunkowych, a także zatwierdzania regulaminów KDPW, spółki, której KDPW SA przekazał wykonywanie niektórych czynności (obecnie KDPW_CCP SA), izb rozliczeniowych i izb rozrachunkowych;
- współpraca z KNF w zakresie udzielania zezwoleń CCP i centralnym depozytom papierów wartościowych oraz w zakresie bieżącego nadzoru nad tymi podmiotami;
- uczestnictwo przedstawicieli NBP w pracach kolegium i komitetów funkcjonujących w ramach ESMA;
- uprawnienia do zbierania danych statystycznych oraz informacji dotyczących rozliczeń i rozrachunków dokonywanych w poszczególnych systemach, jak również informacji dotyczących incydentów występujących w tych systemach (tj. zdarzeń mogących zakłócać ich prawidłowe funkcjonowanie);
- narzędzia oparte na autorytecie banku centralnego (ang. *moral suasion*).

NBP w ramach sprawowanego nadzoru systemowego na podstawie informacji pozyskiwanych we własnym zakresie oraz w wyniku współpracy nadzorczej z KNF prowadzi także

---

¹⁰ W rozumieniu UOIF co najmniej jedną z tych instytucji, które są uczestnikami systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych i są odpowiedzialne za wykonanie zobowiązań wynikających z realizacji zleceń rozrachunku w systemie, powinny być: NBP, bank centralny innego państwa, bank krajowy, oddział banku zagranicznego, instytucja kredytowa lub jej oddział, firma inwestycyjna lub organ władzy publicznej.

własne analizy nadzorcze w celu bieżącego monitorowania działalności ww. systemów i podmiotów.

Usługa acquiringu

Świadczenie usługi acquiringu to działalność polegająca na umożliwianiu wykonania transakcji płatniczych zainicjowanych przez akceptanta lub za jego pośrednictwem instrumentem płatniczym płatnika, z wyłączeniem czynności polegających na jej rozliczaniu i rozrachunku w ramach systemu płatności w rozumieniu ustawy o ostateczności rozrachunku. Usługa ta polega na obsłudze autoryzacji, przesyłaniu do wydawcy karty płatniczej lub systemów płatności zleceń płatniczych płatnika lub akceptanta mających na celu przekazanie akceptantowi należnych mu środków.

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 5 UUP.

Prezes NBP współuczestniczy w sprawowanym przez KNF nadzorze nad krajowymi instytucjami płatniczymi świadczącymi usługę acquiringu, gdyż wydanie przez KNF zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej obejmującego świadczenie ww. usługi wymaga uprzedniego zasięgnięcia opinii Prezesa NBP.

Ocena sposobu świadczenia usługi acquiringu jest przeprowadzana przez Prezesa NBP zgodnie z kryterium sprawności, bezpieczeństwa oraz zgodności z przepisami polskiego prawa. Punktem odniesienia w ocenie usługi acquiringu są przepisy prawa krajowego oraz standardy międzynarodowe. Ponadto Prezes NBP ma uprawnienia do zbierania danych statystycznych dotyczących działalności agentów rozliczeniowych oraz wydawców instrumentów płatniczych.

Nadzór systemowy w zakresie systemu płatniczego

2.1. System płatniczy w Polsce

System płatniczy, rozumiany jako zbiór instrumentów, procedur oraz systemów umożliwiających obieg pieniądza lub instrumentów finansowych w ramach danego kraju lub obszaru walutowego, stanowi podstawę cyrkulacji pieniądza w gospodarce krajowej i jest istotnym elementem utrzymania stabilności finansowej w Polsce. Uczestnikami systemu płatniczego są zarówno osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa, banki, niebankowi dostawcy usług płatniczych, firmy inwestycyjne, jak i operatorzy systemów płatności lub systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, podmioty prowadzące schematy płatnicze oraz podmioty przeprowadzające i gwarantujące finalny rozrachunek (NBP i KDPW SA).

W 2022 r. nadzór systemowy Prezesa NBP obejmował:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:
  - SORBNET2 – system płatności w PLN, którego operatorem jest NBP;
  - TARGET2-NBP¹¹ – system płatności w EUR prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a pod względem operacyjnym przez trzy banki centralne strefy euro (3CB);
- 6 systemów płatności detalicznych:
  - 3 systemy prowadzone przez KIR, tj.: Elixir, Euro Elixir i Express Elixir;
  - BlueCash prowadzony przez Blue Media SA;
  - system BLIK prowadzony przez PSP;
  - KSR prowadzony przez Fiserv Polska SA;
- 12 schematów płatniczych:
  - 4 schematy kartowe: Visa Europe, Mastercard, American Express oraz Diners Club¹²;
  - 8 schematów niekartowych: Schemat Płatniczy BLIK (schemat BLIK), YetiPay, mPay, SkyCash, Snoopay, Billon, PayEye oraz PaySpe¹³;
- 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych:
  - SKARBNET4 – system rejestracji bonów pieniężnych NBP i bonów skarbowych;

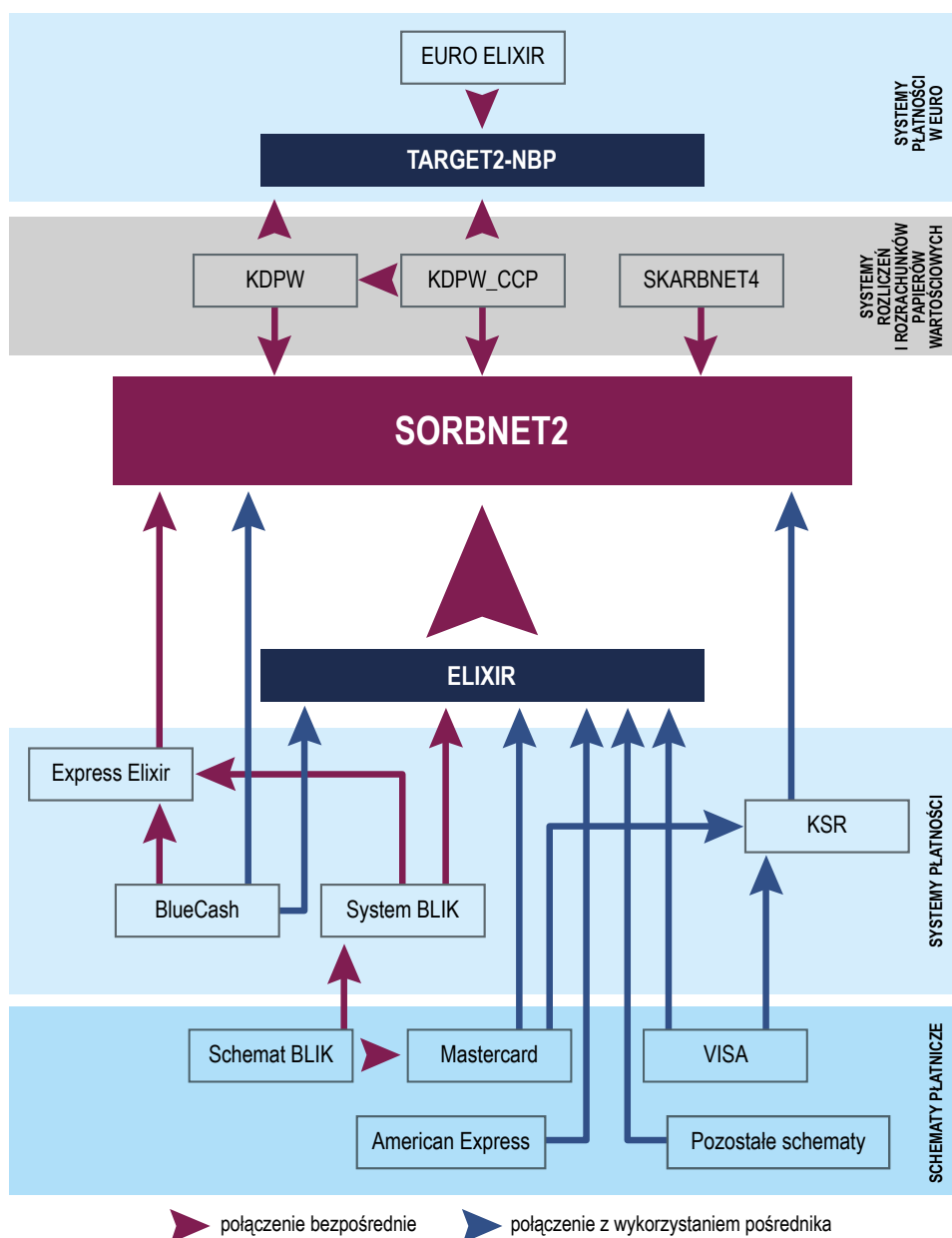
¹¹ Funkcjonowanie systemu TARGET2 opiera się na wspólnej platformie technologicznej (ang. Single Shared Platform, SSP), opracowanej przez trzy banki centralne UE – 3CB, tj. Francji, Niemiec oraz Włoch, a po uruchomieniu w 2015 r. platformy TARGET2-Securities – obsługiwanej przez te trzy banki oraz dodatkowo przez Bank Hiszpanii. 20 marca 2023 r. uruchomiono nowy system TARGET, który zastąpił funkcjonujący od listopada 2007 r. system TARGET2.

¹² Schemat płatniczy Diners Club zakończył działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w III kwartale 2022 r. i został skreślony z listy nadzorowanych schematów płatniczych.

¹³ Do III kwartału 2022 r. schemat ten nazywał się PaySperience.

- system rozrachunku transakcji zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi prowadzony przez KDPW SA (system rozrachunku prowadzony przez KDPW);
- system rozliczeń dla transakcji, których przedmiotem są instrumenty finansowe, na podstawie *Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany)* prowadzony przez KDPW_CCP SA oraz system rozliczeń dla transakcji, których przedmiotem są instrumenty finansowe, na podstawie *Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot niezorganizowany)* prowadzony przez KDPW_CCP SA (oba systemy łącznie: systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP);
- system rozliczeń i rozrachunku instrumentów finansowych prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych SA (IRGiT SRF).

Rysunek 2.1. Schemat powiązań w polskim systemie płatniczym

Wszystkie wymienione powyżej systemy i schematy funkcjonują w ścisłym powiązaniu zarówno między sobą, jak i z innymi uczestnikami systemu płatniczego, takimi jak banki, podmioty świadczące usługę acquiringu oraz klienci indywidualni. Powyższy rysunek prezentuje powiązania między aktywnymi¹⁴ na rynku na koniec 2022 r., nadzorowanymi przez Prezesa NBP systemami i schematami.

Struktura przepływów w nadzorowanej IRF w sposób jednoznaczny wskazuje na nadrzędną rolę systemu SORBNET2 w polskim systemie płatniczym. Kwota wynikająca z każdego zlecenia płatniczego w złotych, niezależnie od tego, w jakim systemie lub schemacie zostało zainicjowane, ostatecznie trafia do systemu SORBNET2, w którym jest dokonywany rozrachunek zleceń w czasie rzeczywistym (ang. *real time gross settlement*, RTGS). Z uwagi na powyższe oraz na fakt, że SORBNET2 jest jedynym systemem płatności wysokokwotowych w złotych w Polsce, zgodnie z zapisami *Polityki* jest on zaliczany do systemowo ważnych systemów płatności, a jego sprawne i bezpieczne działanie jest kluczowe dla stabilnego funkcjonowania całego systemu płatniczego w Polsce.

Drugim systemowo ważnym systemem płatności wysokokwotowych w Polsce jest TARGET2-NBP. Jest to polski komponent systemu TARGET2 służącego do rozrachunku zleceń płatniczych w euro realizowanych na terenie UE. W skład tego systemu wchodzi 20 krajowych komponentów RTGS państw członkowskich ze strefy euro (w tym system RTGS należący do EBC) oraz 5 krajowych komponentów RTGS państw spoza strefy euro. Nadzór nad systemem TARGET2 sprawuje EBC, natomiast NBP sprawuje nadzór jedynie nad polskim komponentem.

Detaliczne zlecenia w euro z rynku polskiego są obsługiwane w systemie Euro Elixir. Został on uznany za systemowo istotny system płatności detalicznych, ponieważ jest to jedyny w Polsce system płatności, w którym rozliczane są zlecenia detaliczne w walucie obcej. Są w nim dokonywane rozliczenia netto¹⁵ w trybie sesyjnym (ang. *deferred net settlement*, DNS) i ma on połączenia operacyjne z systemem TARGET2-NBP oraz za pośrednictwem NBP¹⁶ z systemem STEP2.

Detaliczne zlecenia płatnicze w złotych są natomiast realizowane w Polsce przede wszystkim w systemie płatności Elixir. Jest on systemowo ważnym systemem płatności detalicznych w Polsce i jedynym, którego uczestnikami bezpośrednimi i pośrednimi są wszystkie banki obsługujące klientów detalicznych, prowadzące działalność operacyjną w Polsce. Rozrachunek systemu Elixir odbywa się netto w trzech sesjach rozrachunkowych w systemie SORBNET2 z wykorzystaniem środków na rachunkach bieżących uczestników bezpośrednich.

Funkcjonowanie dwóch systemów płatności wysokokwotowych jest typowe dla krajów UE, które nie należą do strefy euro – jeden jest przeznaczony do waluty krajowej, drugi prowadzi rozrachunek w euro. Polska wyróżnia się jednak na tle krajów UE znaczną liczbą funkcjonujących systemów płatności detalicznych. W UE średnio na jeden kraj w 2022 r. przypadało

---

¹⁴ Schemat nie uwzględnia systemu IRGiT, ponieważ nie rozliczył on żadnej transakcji finansowej w analizowanym okresie, ani schematu Diners Club, który zakończył działalność na terenie Polski.

¹⁵ Z wykorzystaniem mechanizmu wielostronnej kompensaty.

¹⁶ Z uwagi na uregulowania prawne dotyczące uczestnictwa w systemie STEP2-T KIR SA jako podmiot niebędący bankiem nie ma prawa samodzielnie uczestniczyć w wymianie zleceń w ramach systemu STEP2. Aby zatem móc rozliczać zlecenia kierowane przez uczestników systemu Euro Elixir do i z systemu STEP2, KIR SA musi korzystać z pośrednictwa banku centralnego lub banku komercyjnego.

1,71 systemu płatności detalicznych¹⁷, natomiast w Polsce jest to sześć systemów, w tym dwa systemy płatności natychmiastowych oraz dodatkowo jeden system płatności mobilnych o charakterze systemu natychmiastowego (w odczuciu użytkowników system BLIK działa jak system natychmiastowy).

Znacząca jest również liczba funkcjonujących w Polsce niekartowych schematów płatniczych. W 2022 r. nadzorowi Prezesa NBP podlegało osiem niekartowych schematów płatniczych funkcjonujących w Polsce, natomiast w obszarze schematów kartowych polski rynek płatniczy został podzielony pomiędzy cztery międzynarodowe schematy o globalnym zasięgu. Dwa schematy kartowe, tj. Visa Europe i Mastercard, stworzyły swoisty duopol, gdyż opanowały w 2022 r. prawie 100% rynku zarówno pod względem liczby, jak i wartości zrealizowanych transakcji (udziały Diners Club i American Express łącznie wynosiły 0,01% liczby i 0,07% wartości zrealizowanych transakcji).

Funkcjonujące w Polsce systemy płatności detalicznych oraz schematy płatnicze tworzą sieć powiązań. W systemach i schematach oferujących płatności natychmiastowe, tj. w BlueCash oraz w BLIK w zakresie transakcji P2P¹⁸, jako system pośredniczący w rozrachunku transakcji jest wykorzystywany Express Elixir. Powiązanie to jest szczególnie wyraźne przy obserwacji wzrostu liczby transakcji w systemie Express Elixir na skutek rosnącej popularności transakcji P2P w BLIK. System i schemat BLIK mają jeszcze jedno nietypowe powiązanie z innym schematem. BLIK we współpracy z Mastercard oferuje możliwość płatności zbliżeniowej telefonem wszędzie na świecie, gdzie akceptowane są karty Mastercard. Rozliczenie tych transakcji następuje albo w systemie BLIK, albo poprzez schemat Mastercard. Pozostałe transakcje BLIK są przekazywane do rozliczenia bezpośrednio do systemu Elixir.

W niektórych funkcjonujących w Polsce systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych transakcje są realizowane zarówno w złotych, jak i w euro (systemy prowadzone przez podmioty wchodzące w skład GK KDPW), a w innych wyłącznie w walucie krajowej (systemy SKARBNET4 oraz IRGiT SFR). Wszystkie te systemy mają połączenia z systemem SORBNET2, do którego przekazują do rozrachunku zlecenia płatnicze wynikające z operacji na papierach wartościowych denominowanych w złotych, natomiast operacje denominowane w euro KDPW SA przekazuje do rozrachunku w systemie TARGET2.

W 2022 r. działania nadzorcze NBP w dużej mierze koncentrowały się na ocenach wniosków składanych przez operatorów nadzorowanych systemów i schematów, a także na przeprowadzaniu przekrojowych ocen zasad funkcjonowania tych infrastruktur. Oceny te zostały przeprowadzone w toku prowadzonych postępowań administracyjnych, przez weryfikację zgodności zasad funkcjonowania nadzorowanych systemów ze standardami międzynarodowymi lub w ramach działań prowadzonych we współpracy z innymi organami nadzoru.

---

¹⁷ Obliczenia własne na podstawie danych EBC: <https://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000002752>.

¹⁸ P2P (ang. *person to person*) to przelewy pieniężne od jednej osoby do innych osób (w przeciwieństwie do handlowca lub instytucji) bez znajomości numeru rachunku bankowego odbiorcy płatności.

2.2. Systemy płatności

2.2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

Działania nadzorcze dotyczące systemów płatności wysokokwotowych

- W 2022 r. zakończono ocenę najważniejszego polskiego systemu płatności wysokokwotowych, tj. SORBNET2, pod kątem wypełnienia wymogów CROE oraz przygotowano raport końcowy z przedmiotowej oceny, który został przyjęty przez Zarząd NBP. Ocena ta była przeprowadzona w latach 2020–2021 na podstawie decyzji Zarządu NBP. Do jej sporządzenia wykorzystano dokument CROE, który został przyjęty przez EBC w 2018 r. Dokument ten przedstawia zbiór wymagań nadzorczych koncentrujących się głównie na aspektach technicznych dotyczących światowych standardów bezpieczeństwa i IT, a przede wszystkim na *Wytycznych w zakresie bezpieczeństwa infrastruktury rynków finansowych w cyberprzestrzeni*, które stanowią uszczegółowienie zapisów *Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych* (PFMIs) – podstawowego zestawu standardów stosowanych przez banki centralne w ramach sprawowania nadzoru systemowego. Przeprowadzona ewaluacja wykazała wysoki poziom zgodności systemu SORBNET2 z wymaganiami CROE określonymi na poziomie rozwojowym.
- W ramach cyklicznych działań nadzorczych w 2022 r. przeprowadzono badanie systemu SORBNET2 mające na celu identyfikację uczestników krytycznych. Za uczestników krytycznych systemu płatności SORBNET2 uznaje się podmioty spełniające przyjęte kryteria, tj. będące:
  - systemami zewnętrznymi funkcjonującymi jako: system płatności wysokokwotowych (LVPS), systemowo ważny system płatności (SIRPS), systemowo istotny system płatności (PIRPS), centralny depozyt papierów wartościowych (CSD), partner centralny (CCP);
  - bankami, jeśli wartość ich obrotów netto przekracza 5% wartości obrotów całego systemu w poprzednim roku kalendarzowym;
  - bankami, które przy symulacji całodziennego braku realizacji swoich zleceń powodują brak realizacji więcej niż 2,5% zleceń w systemie.

Wśród podmiotów, które w 2022 r. spełniały kryteria uczestników krytycznych w systemie SORBNET2, znalazły się:

- banki:
  - Bank Gospodarstwa Krajowego,
  - Bank Handlowy w Warszawie SA,
  - Bank Polska Kasa Opieki SA,
  - mBank SA,
  - Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA,
  - ING Bank Śląski SA,
  - Santander Bank Polska SA¹⁹,

¹⁹ Lista uczestników krytycznych powiększyła się o Santander Bank Polska SA w wyniku przeprowadzenia badania z użyciem symulatora „BoF-PSS3” udostępnianego przez Bank Finlandii umożliwiającego przeprowadzenie analizy statystycznej danych historycznych i symulacji funkcjonowania modelu systemu na podstawie teoretycznych założeń i scenariuszy.

- pozostałe podmioty:
  - KDPW SA,
  - KDPW_CCP SA,
  - KIR SA.

- W ramach działań nadzorczych przeprowadzono cykliczne badanie odporności modelu SORBNET2 na wystąpienie skrajnych, ale prawdopodobnych warunków rynkowych za pomocą symulacji z wykorzystaniem pięciu grup scenariuszy testowych. Scenariusze zakładały czasowy brak wysyłania zleceń do systemu przez największego lub trzech największych uczestników oraz zmniejszenie do 25% wysokości dostępnego dla uczestników kredytu technicznego. Wyniki wykazały wysoką odporność systemu na przyjęte w badaniu założenia.

- W celu oszacowania ryzyka powstania zatorów płatniczych w systemie przeprowadzono także badanie sprawdzające potencjalne wystąpienie „efektu gapowicza” wśród uczestników SORBNET2. Zatory mogą powstawać w następstwie opóźnienia dostarczania przez uczestnika części własnej lub zewnętrznej płynności do systemu, co może skutkować brakiem natychmiastowego dopasowania wartości zleceń płatniczych wchodzących i wychodzących w systemie. Na podstawie przeprowadzonych symulacji występowania „efektu gapowicza” i weryfikacji schematów zarządzania płynnością wśród wybranych uczestników SORBNET2 stwierdzono, że zaobserwowane przypadki retencji płatności przez poszczególnych uczestników nie miały istotnego wpływu na materializację ryzyka utraty płynności w systemie.

Incydenty w systemach płatności wysokokwotowych

W 2022 r. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano cztery incydenty. Przyczyny tych incydentów można podzielić na dwie grupy: awaria sieci oraz błąd oprogramowania. Mimo że miały one wpływ na dostępność systemów płatności wysokokwotowych, nie wpłynęły na prawidłowe i sprawne funkcjonowanie całego systemu płatniczego w Polsce.

Analiza danych statystycznych dotyczących systemów płatności wysokokwotowych

Oba systemy wysokokwotowe prowadzone przez NBP, tj. SORBNET2 i TARGET2-NBP, wykazywały się na przestrzeni lat 2018–2022 stabilnym wzrostem zarówno w zakresie liczby, jak i wartości zleceń. Wzrost liczby i wartości transakcji od 2018 r. do końca 2022 r. w systemie SORBNET2 wyniósł odpowiednio 25,6% i 62,3%, w systemie TARGET2 – odpowiednio 41,2% i 75,0%.

W 2022 r. łączna liczba zrealizowanych zleceń w obu systemach płatności wysokokwotowych wyniosła 7,8 mln i w porównaniu z 2021 r. wzrosła o 16,9%. Z kolei łączna wartość zleceń wyniosła 141,4 bln zł i charakteryzowała się wyraźnie niższą dynamiką w stosunku do poprzedniego roku wynoszącą 7,7%.

Tabela 2.1. Dane dotyczące systemów wysokokwotowych SORBNET2 i TARGET2-NBP²⁰

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba zrealizowanych transakcji (mln szt.)	5,9	6,1	6,1	6,7	7,9
Wartość zrealizowanych transakcji (bln zł)	84,7	87,4	104,5	131,3	141,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

2.2.2. Systemy płatności detalicznych

W zakresie systemów płatności detalicznych działania nadzorcze skupiały się w dużej mierze na analizie i opiniowaniu proponowanych przez operatorów zmian w zasadach funkcjonowania systemów, bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności, w tym analizie incydentów oraz danych statystycznych, jak również na dokonywaniu ocen systemów pod kątem spełniania zasad PFMI i poziomu cyberodporności.

Postępowania dotyczące systemów płatności detalicznych

- W 2022 r. przeprowadzono pięć postępowań administracyjnych z wniosków KIR zakończonych wydaniem przez Prezesa NBP decyzji zezwalających na wprowadzenie zmian w:
  1. zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir polegających na umożliwieniu realizacji zleceń międzysystemowych przekazywanych i otrzymywanych z systemu STEP2-T w trybie ciągłego rozrachunku brutto;
  2. zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir polegających na dostosowaniu zasad obowiązujących w ramach systemu płatności Euro Elixir do zmian związanych z konsolidacją systemu TARGET2 i TARGET2-Securities w ramach nowego systemu TARGET, a także zmian mających na celu ujednolicenie niektórych przepisów regulaminowych z rozwiązaniami wprowadzonymi w systemie płatności Elixir;
  3. zasadach funkcjonowania systemu płatności Elixir dotyczących informowania uczestników tych systemów o okolicznościach spowodowanych siłą wyższą lub wystąpieniem sytuacji awaryjnej, które mogą mieć wpływ na przebieg rozliczeń w tych systemach;
  4. zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir dotyczących informowania uczestników tych systemów o okolicznościach spowodowanych siłą wyższą lub wystąpieniem sytuacji awaryjnej, które mogą mieć wpływ na przebieg rozliczeń w tych systemach;
  5. zasadach funkcjonowania systemu płatności Elixir mających na celu realizację zaleceń oraz rekomendacji sformułowanych przez Narodowy Bank Polski w związku z oceną

²⁰ Wartość transakcji w systemie TARGET2-NBP przeliczono na złotówki po średnim kursie NBP dla każdego miesiąca.

funkcjonowania systemu płatności Elixir, której wyniki zostały przedstawione w raporcie pt. *Ocena systemu Elixir pod kątem spełniania Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych – według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r.*

Ponadto w 2022 r. wszczęto dwa postępowania z wniosków KIR:

1. dotyczące wydania zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Elixir polegających na wprowadzeniu zasad ograniczania przez KIR ryzyka kredytowego i płynnościowego w systemie Elixir²¹;
2. dotyczące wydania zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Express Elixir ujednolicających postanowienia regulaminowe tego systemu z regulacjami dotyczącymi pozostałych systemów płatności prowadzonych przez KIR²².

Inne działania nadzorcze dotyczące systemów płatności detalicznych

- Zakończono zainicjowaną w 2021 r. trzecią edycję badania ankietowego dotyczącego cyberodporności systemów płatności detalicznych obejmującą systemy prowadzone przez KIR (Elixir, Express Elixir, Euro Elixir), Blue Media SA (system BlueCash), Fiserv Polska SA (Krajowy System Rozliczeń) i Polski Standard Płatności sp. z o.o. (system BLIK). Badanie to było prowadzone według standardu ustalonego przez EBC²³ i zawierało pytania dotyczące stopnia cyberodporności systemu z podziałem na następujące obszary: zarządzanie, identyfikacja, ochrona, wykrywanie, reagowanie, wznawianie i odzyskiwanie. Wszystkim systemom został przypisany profil odzwierciedlający ich poziom dojrzałości w obszarze cyberodporności²⁴.
- Zainicjowano przeprowadzenie całościowej oceny nadzorczej zgodności funkcjonowania trzech systemów płatności, których operatorem jest KIR (Elixir, Express Elixir oraz Euro Elixir), z wymogami CROE określonymi na poziomie rozwojowym. Dokonano formalnej oceny formularzy samooceny oraz dokumentów przekazanych przez KIR. Zwrócono się do operatora o przedstawienie dodatkowych wyjaśnień oraz dokumentów²⁵.
- Zakończono ocenę systemu płatności BlueCash pod kątem wypełniania PFMI. Wyniki tej oceny zostały przedstawione w zatwierdzonym przez Prezesa NBP raporcie końcowym pt. *Ocena Systemu płatności BlueCash pod kątem spełniania Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych – według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r.* Pomimo stwierdzenia pewnych uchybień przeprowadzona ocena wykazała wysoki poziom zgodności systemu BlueCash z *Zasadami dotyczącymi infrastruktury rynków finansowych* (przedmiotowej

---

²¹ Postępowanie zostało zakończone w 2023 r. wydaniem przez Prezesa NBP decyzji zezwalającej na wprowadzenie zmian.

²² Postępowanie zostało zakończone w 2023 r. wydaniem przez Prezesa NBP decyzji zezwalającej na wprowadzenie zmian.

²³ EBC zaleca oceniać badane systemy na podstawie odpowiedzi na rozsyłane przez nadzorców ankiety.

²⁴ Profile zawarto w przedziale 1–10, gdzie 1 oznacza najwyższy poziom cyberodporności, a 10 – poziom najniższy.

²⁵ Przedmiotowa ocena jest kontynuowana w 2023 r. Jej zakończenie planowane jest na III kwartał 2024 r.

oceny dokonano pod kątem dziewięciu zasad²⁶). W stosunku do operatora zostały sformułowane zalecenia oraz rekomendacje w zakresie stwierdzonych uchybień.

Incydenty w systemach płatności detalicznych

W 2022 r. w systemach płatności detalicznych odnotowano łącznie 26 incydentów. Incydenty te pomimo wpływu na prawidłowe funkcjonowanie poszczególnych systemów nie miały istotnego znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania całego systemu płatniczego w Polsce.

Ich przyczyny można przyporządkować do następujących kategorii:

- awaria sprzętu,
- błąd oprogramowania,
- atak typu DDoS²⁷,
- problem podmiotu trzeciego.

Działania podjęte przez operatorów systemów w związku z powyższymi incydentami zostały w znaczącej części ocenione przez NBP jako prawidłowe.

Analiza danych statystycznych dotyczących systemów płatności detalicznych

Systemy płatności detalicznych odgrywają kluczową rolę w infrastrukturze systemu płatniczego pod względem liczby zrealizowanych zleceń płatniczych zapewniających rozliczenia transakcji klientów niskokwotowych, tj. takich, których wartość jest niższa niż 1 mln zł.

We wszystkich systemach płatności detalicznych zrealizowano łącznie 3,5 mld zleceń o wartości 9,8 bln zł, co oznacza wzrost o 17,8% r/r w odniesieniu do liczby i o 21,1% r/r w odniesieniu do wartości zleceń. Trend rosnący, zarówno dla liczby, jak i dla wartości zleceń, utrzymuje się w całym pięcioletnim okresie (2018–2022), co w znaczącej mierze wynika z rosnącego ubankowienia w Polsce (ok. 96% Polaków miało konto w banku na koniec 2021 r.)²⁸ oraz

---

²⁶ Przedmiotem wspomnianej oceny była weryfikacja spełnienia przez Blue Media SA jako operatora Systemu płatności BlueCash zasad PFMI's mających zastosowanie do systemów płatności zaliczonych do kategorii „pozostałe systemy płatności detalicznych”, zgodnie z klasyfikacją przyjętą w *Polityce*. W konsekwencji ocena obejmowała dziewięć zasad PFMI's, tj.: Zasadę 1: *Podstawa prawna*, Zasadę 2: *Zarządzanie*, Zasadę 3: *Ramy kompleksowego zarządzania ryzykiem*, Zasadę 8: *Ostateczność rozrachunku*, Zasadę 13: *Zasady i procedury dotyczące niewykonania zobowiązań przez uczestników*, Zasadę 17: *Ryzyko operacyjne*, Zasadę 18: *Wymogi w zakresie dostępu i uczestnictwa*, Zasadę 21: *Sprawność i skuteczność* oraz Zasadę 23: *Ujawnianie zasad, kluczowych procedur i danych rynkowych*.

²⁷ Atak DDoS (ang. *distributed denial of service*) polega na atakowaniu danego serwisu lub konta z kilku komputerów jednocześnie w tym samym czasie, by w konsekwencji zablokować dostęp do łącza lub serwisów internetowych oraz spowodować przerwę w działaniu systemu lub jego całkowite zawieszenie.

²⁸ <https://www.bankier.pl/smart/ubankowienie-w-polsce-96-proc-polakow-ma-konto-w-ktorych-bankach-najchętniej-otwieramy-rachunki>

rosnącego udziału płatności bezgotówkowych we wszystkich płatnościach Polaków (od 43% w 2018 r. do 62% w 2022 r.)²⁹.

Tabela 2.2. Dane dotyczące systemów płatności detalicznych

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba zrealizowanych transakcji (mld szt.)	2,1	2,3	2,5	3,0	3,5
Wartość zrealizowanych transakcji (bln zł)	6,1	6,7	6,9	8,1	9,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Przyjmując kryterium liczby zrealizowanych zleceń jako istotne, dokonano uszeregowania poszczególnych systemów płatności detalicznych według skali działalności, a co się z tym wiąże, ich znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce.

- Wśród systemów płatności detalicznych od wielu lat nieprzerwanie na pierwszym miejscu plasuje się system Elixir, w którym w 2022 r. zrealizowano 62% wszystkich zleceń płatniczych, chociaż od kilku lat jest dostrzegalne stopniowe zmniejszanie się jego udziału w rynku (z poziomu 90% w 2018 r.).

Tabela 2.3. Udziały systemu Elixir w rynku płatności detalicznych (%)

	2018	2019	2020	2021	2022
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	90	85	79	71	62
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	86	85	87	84	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od KIR.

- Wśród systemów płatności detalicznych wyróżnia się system płatności mobilnych o charakterze natychmiastowym BLIK, którego udział w rynku płatności detalicznych zarówno pod kątem liczby, jak i wartości transakcji od kilku lat dynamicznie rośnie, przyczyniając się pośrednio także do wzrostów transakcyjności w systemie Express Elixir (z uwagi na to, że obsługa większości transakcji P2P w systemie BLIK jest realizowana w systemie Express Elixir). W 2022 r. udział liczby transakcji w systemie BLIK w liczbie wszystkich płatności detalicznych wyniósł 29% i jednocześnie 1,4% pod względem wartości (z poziomów 4,0% i 0,2% w 2018 r.). Od 2018 r. zarówno liczba, jak i wartość zrealizowanych zleceń co roku rosły o co najmniej kilkadziesiąt procent³⁰. Przekroczenie na koniec 2022 r. przez system BLIK 25-procentowego udziału w liczbie wszystkich płatności detalicznych spowodowało, że system ten zgodnie z kryteriami zawartymi w *Polityce* został zakwalifikowany jako istotny system płatności detalicznych³¹.

²⁹ *Zwyczajne płatnicze a rozwój sieci akceptacji kart w Polsce: badanie konsumenckie 2022, 2023* POLASIK Research, Cashless Congress, 31.05.2023 r.

³⁰ Wzrost w 2019 r. wyniósł 143% dla liczby i 129% dla wartości, następnie odpowiednio w 2020 r. – 92% i 98%, w 2021 r. – 73% i 99%, w 2022 r. – 53% i 62%.

³¹ Pismo z tą informacją zostało wysłane do operatora systemu w marcu 2023 r.

Tabela 2.4. Udziały systemu BLIK w rynku płatności detalicznych (%)

	2018	2019	2020	2021	2022
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	4	9	15	22	29
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,15	0,32	0,62	1,04	1,40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od PSP.

- System Euro Elixir jest uznawany za systemowo istotny, ponieważ jest to jedyny system detaliczny, w którym przetwarzane są zlecenia w walucie innej niż złoty, tj. w euro. Liczba przetwarzanych zleceń w tym systemie utrzymywała się na niewysokim poziomie, a ich udział we wszystkich detalicznych zleceniach płatniczych w Polsce w 2022 r. wynosił tylko 1,36% (odnotowując niewielki spadek z poziomu 1,6% w 2018 r.).

Tabela 2.5. Udziały systemu Euro Elixir w rynku płatności detalicznych (%)

	2018	2019	2020	2021	2022
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	1,57	1,68	1,30	1,34	1,36
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	13	14	11	13	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od KIR.

- Odrębną grupę wśród systemów płatności detalicznych stanowią systemy płatności natychmiastowych, tj. Express Elixir oraz BlueCash, dzięki którym uznawanie rachunku odbiorcy płatności następuje w ciągu kilku sekund. Płatności natychmiastowe są kategorią płatności detalicznych należąca oprócz płatności mobilnych do najbardziej dynamicznie rozwijającej się w ostatnich latach części rynku płatniczego.

Tabela 2.6. Udziały systemów Express Elixir i BlueCash w rynku płatności detalicznych (%)

Express Elixir	2018	2019	2020	2021	2022
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	0,61	1,18	2,32	4,11	6,44
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,49	0,66	0,95	1,22	1,5
BlueCash	2018	2019	2020	2021	2022
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	0,40	0,52	0,39	0,39	0,40
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,16	0,20	0,15	0,16	0,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od KIR i Blue Media.

W 2022 r. udział liczby transakcji w systemach natychmiastowych w liczbie wszystkich płatności detalicznych wyniósł 6,8% i jednocześnie 1,7% pod względem wartości (w 2018 r. było to odpowiednio 1,0% i 0,6%).

- Systemem o regularnie malejącym udziale w rynku płatności detalicznych jest KSR, tj. system, w którym są rozliczane transakcje dokonywane kartami płatniczymi. W 2022 r. przetworzono w nim 1,4% liczby płatności detalicznych, co odpowiadało 0,15% wartości. Od 2018 r. udział transakcji zrealizowanych w tym systemie w liczbie transakcji we wszystkich zleceniach w systemach detalicznych wyraźnie spada (z poziomu 3,5% w 2018 r.), natomiast wartość rozliczonych transakcji utrzymuje się na zbliżonym, choć coraz niższym poziomie (zmiana z 0,3% w 2018 r.).

Tabela 2.7. Udziały systemu KSR w rynku płatności detalicznych (%)

	2018	2019	2020	2021	2022
Udział w liczbie zrealizowanych zleceń	3,50	2,95	1,85	1,71	1,39
Udział w wartości zrealizowanych zleceń	0,30	0,24	0,18	0,17	0,15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od Fiserv Polska SA.

2.3. Schematy płatnicze

W 2022 r. działania nadzorcze prowadzone w stosunku do schematów płatniczych polegały na wydawaniu decyzji Prezesa NBP dotyczących zmian w zasadach funkcjonowania schematów, na przeprowadzaniu oceny funkcjonujących schematów, monitorowaniu prawidłowości ich funkcjonowania, w tym na analizie incydentów oraz zbieraniu i analizie danych statystycznych.

Postępowania dotyczące schematów płatniczych

- W ramach działań nadzorczych prowadzonych w 2022 r. zostały wydane dwie decyzje Prezesa NBP o zbliżonym zakresie, zezwalające na zwiększenie limitu pojedynczej transakcji dla wypłaty gotówki dokonywanej podczas transakcji w punkcie handlowo-usługowym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwsza z nich umożliwiła zwiększenie ww. limitu z 500 do 1000 zł dla transakcji realizowanych w ramach schematu płatniczego Mastercard prowadzonego przez Mastercard Europe SA. Druga natomiast zatwierdziła m.in. zwiększenie tego limitu z 300 do 1000 zł i dotyczyła schematu płatniczego Visa Europe prowadzonego przez Visa Europe Limited.
- W 2022 r. prowadzono dwa postępowania administracyjne dotyczące schematu BLIK z wniosków PSP o wydanie zezwoleń Prezesa NBP na zmiany w zasadach funkcjonowania schematu. Jedno z nich dotyczyło nowej kategorii uczestnika tego schematu od strony wydawcy i zostało zawieszono na wniosek PSP, a drugie było kontynuowane w 2023 r. i obejmowało swoim zakresem m.in. wdrożenie rozwiązań techniczno-organizacyjnych

mających na celu ochronę przed atakami typu DDoS na infrastrukturę informatyczną schematu BLIK³².

Inne działania nadzorcze dotyczące schematów płatniczych

- Kontynuowano działania związane z ocenami zasad funkcjonowania schematów płatniczych Visa Europe oraz Mastercard pod kątem spełnienia wymagań wynikających z RTS o rozdzielności³³, dotyczących obszaru rachunkowości, organizacji oraz procedury podejmowania decyzji.
- W związku z informacją przekazaną przez Diners Club Polska sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie o zakończeniu działalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej schemat płatniczy Diners Club został wyłączony z listy schematów płatniczych nadzorowanych przez Prezesa NBP.

Incydenty dotyczące schematów płatniczych

Podmioty prowadzące schematy płatnicze poinformowały o wystąpieniu 14 incydentów w 2022 r. Przyczynami tych incydentów były głównie problemy u podmiotów trzecich, ataki DDoS oraz awarie sprzętu. Incydenty te pomimo wpływu na prawidłowe funkcjonowanie schematów płatniczych nie miały istotnego znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania całego systemu płatniczego w Polsce. Działania podjęte przez podmioty prowadzące schematy płatnicze w związku z powyższymi incydentami zostały w znaczącej części ocenione przez NBP jako prawidłowe.

Analiza danych statystycznych dotyczących schematów płatniczych

We wszystkich schematach płatniczych w okresie od 2018 r. do końca 2022 r. można zaobserwować wyraźny trend wzrostowy zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych transakcji. W ciągu tych 5 lat rynek schematów powiększył się blisko dwukrotnie. W 2022 r. odnotowano dalszy wyraźny przyrost rozliczonych transakcji. Pod względem liczby transakcyjność wyniosła 8,5 mld szt. (wzrost o 21,8% w porównaniu z 2021 r.), a pod względem wartości – 727,7 mld zł (wzrost o 22,8% w porównaniu z 2021 r.).

---

³² W 2023 r. Prezes NBP wydał decyzję częściową zezwalającą na wprowadzenie części zmian dotyczących tego wniosku, tj. m.in. w zakresie wdrożenia rozwiązań techniczno-organizacyjnych w chmurze publicznej. W pozostałym zakresie postępowanie jest kontynuowane.

³³ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/72 z dnia 4 października 2017 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/751 w sprawie opłat *interchange* w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych ustanawiających wymogi, które muszą spełniać systemy kart płatniczych i podmioty obsługujące transakcje w celu zapewnienia stosowania wymogów niezależności pod względem rachunkowości, organizacji i procedury podejmowania decyzji.

Tabela 2.8. Dane dotyczące wszystkich schematów płatniczych

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba transakcji (mld szt.)	4,3	5,2	5,7	7,0	8,5
Wartość transakcji (mld zł)	366,4	437,9	489,7	592,5	727,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze.

- W 2022 r. w schematach kartowych zrealizowano łącznie 7,4 mld transakcji o wartości 587,5 mld zł, co oznacza wzrost pod względem liczby i wartości odpowiednio o 18,4% i 17,9% w stosunku do 2021 r. W schemacie BLIK oraz pozostałych schematach płatniczych dynamika wzrostu w 2022 r. była znacząco większa – zrealizowano w nich łącznie 1,1 mld transakcji o wartości 140,2 mld zł, co oznacza wzrost pod względem liczby i wartości odpowiednio o 53,2% i 49,0% w porównaniu z 2021 r. Wśród wszystkich schematów największą dynamiką wzrostu wyróżnia się od lat schemat BLIK. Odsetek wyniósł 12,1% w liczbie transakcji wszystkich schematów w 2022 r. oraz 19,2% w wartości, co oznacza znaczne powiększenie udziału w rynku, począwszy od 2018 r., kiedy było to odpowiednio jedynie 2,0% i 3,2%.

Tabela 2.9. Dane dotyczące schematów płatniczych kartowych i niekartowych

Schematy kartowe	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba transakcji (mld szt.)	4,2	5,0	5,3	6,3	7,4
Wartość transakcji (mld zł)	354,3	410,0	435,7	498,4	587,5
Schematy niekartowe	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba transakcji (mld szt.)	0,1	0,2	0,4	0,7	1,1
Wartość transakcji (mld zł)	12,2	27,9	54,0	94,1	140,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze.

- Na koniec 2022 r. na rynku było 44,5 mln kart płatniczych (przy 43,3 mln kart na koniec 2021 r., wzrost o 2,9%), z czego udział kart wydanych przez organizacje płatnicze Visa Europe Ltd. i Mastercard Europe SA stanowił łącznie 99,8% wszystkich kart płatniczych wydanych w Polsce³⁴. Udział kart płatniczych z logo American Express nie przekroczył 0,1% wszystkich wydanych kart. Poza kartami wydawanymi przez wyżej wymienione organizacje kartowe na rynku polskim funkcjonowały także karty własne wydawców (są to karty mające jedynie lokalny charakter, służące głównie do wypłat gotówki z bankomatów, wydawane w większości przez banki spółdzielcze), które stanowiły ok. 0,1% wszystkich kart wydanych w Polsce.

³⁴ W 2022 r. organizacje Visa Europe Ltd. oraz Mastercard Europe SA odnotowały wzrost liczby wydanych kart płatniczych w porównaniu z 2021 r.

- Przeprowadzono także analizę wielkości opłat *interchange*³⁵ (pobieranych w latach 2018–2022) przez poszczególne organizacje kartowe w podziale na karty debetowe oraz kredytowe³⁶. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stosowania opłat *interchange* przez organizacje, tzn. wartość opłat nie przekroczyła ustawowo określonego limitu dla kart wydanych dla klientów indywidualnych wynoszącego 0,2% dla kart debetowych i 0,3% dla kart kredytowych, jednakże w całym okresie była niemal równa obowiązującym limitom.

Odnotowany wzrost liczby transakcji zrealizowanych w 2022 r. w schematach płatniczych wynikał w dużej mierze ze zmieniających się zwyczajów płatniczych Polaków (rosnąca popularność transakcji przeprowadzanych w kanale e-commerce, użyteczność i wygoda płatności bezgotówkowych), trendów w zakresie transformacji cyfrowej oraz ze stale zwiększającej się liczby podmiotów akceptujących płatności kartami, tzw. efektu sieciowego³⁷ (na koniec 2022 r. liczba punktów akceptujących płatności kartą wyniosła 618,5 tys., co stanowiło wzrost w porównaniu z końcem 2021 r. o 11,7%). Wzrost udziału transakcji bezgotówkowych wynikał również z większej intensywności płacenia przez osoby, które korzystały już wcześniej z metod bezgotówkowych, czyli miała miejsce tzw. polaryzacja płatnicza oraz postępująca transformacja cyfrowa społeczeństwa³⁸.

2.4. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Działania nadzorcze w 2022 r. polegały przede wszystkim na opiniowaniu wnioskowanych zmian w zasadach funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych, monitorowaniu funkcjonowania tych systemów oraz analizie danych ilościowych.

Postanowienia Prezesa NBP dotyczące systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych

W 2022 r. Prezes NBP wydał pięć opinii w formie postanowień dotyczących rynku instrumentów finansowych.

- Dwie opinie dotyczyły KDPW_CCP SA, tj.:
  1. zmian w *Regulaminie rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany)* polegających na rozszerzeniu zakresu usług świadczonych przez KDPW_CCP SA o usługi rozliczeniowe w zakresie transakcji *repo*, a także dostosowaniu postanowień tego regulaminu do przepisów RTS o dyscyplinie rozrachunku, w tym dotyczących zasad funkcjonowania mechanizmu zakupu na otwartym rynku;

---

³⁵ Prezes NBP sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem schematów płatniczych na podstawie art. 14 ust. 2 UUP, a zasady dotyczące pobierania opłaty *interchange*, tj. opłaty dla wydawców kart płatniczych uiszczanej z tytułu transakcji płatniczej, wynikają z rozporządzenia IFR.

³⁶ Zgodnie z art. 132zq ust. 3 UUP czterostronna lub uznana za czterostronną organizacja kartowa przekazuje do NBP kwartalne informacje niezbędne do sprawdzenia prawidłowości stosowania wysokości opłat *interchange* (opłat pobieranych przez wydawcę karty od agentów rozliczeniowych za każdą transakcję dokonaną kartą płatniczą).

³⁷ *Zwyczaję płatnicze a rozwój sieci akceptacji kart w Polsce: badanie konsumenckie 2022, 2023* POLASIK Research, Cashless Congress, 31.05.2023 r.

³⁸ Tamże.

2. zmian w *Regulaminie funduszu rozliczeniowego* polegających na redakcyjnym dostosowaniu jego brzmienia do zmian wprowadzonych w *Regulaminie rozliczeń transakcji (obróć zorganizowany)*.

- Trzy opinie dotyczyły KDPW SA w zakresie zmian Regulaminu KDPW i polegały na:
  1. złagodzeniu wymogów formalnych w zakresie obowiązków uczestników depozytu oraz wprowadzeniu zasad zapobiegających naruszeniu przepisów rozporządzenia CSDR;
  2. dostosowaniu jego postanowień do przepisów RTS o dyscyplinie rozrachunku i obowiązujących przepisów prawa z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
  3. zmianach redakcyjnych niektórych postanowień w związku z planowanym uruchomieniem systemu TARGET w miejsce dotychczas funkcjonującego systemu TARGET2³⁹.

Inne działania nadzorcze dotyczące systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych

- NBP jako członek Kolegium Nadzorcze ds. KDPW_CCP, w którym uczestniczy jako bank centralny emitujący walutę o największym znaczeniu dla rozliczanych instrumentów finansowych oraz członek ESBC odpowiedzialny za nadzór nad CCP, brał udział zgodnie z art. 19 rozporządzenia EMIR w procesie oceny proponowanego przez KDPW_CCP SA rozszerzenia zakresu świadczonych usług o usługę rozliczenia transakcji *repo* w obrocie zorganizowanym. W rezultacie przeprowadzonych analiz Kolegium Nadzorcze ds. KDPW_CCP wyraziło pozytywną opinię w zakresie wnioskowanego rozszerzenia autoryzacji izby.
- NBP uczestniczył również zgodnie z zapisami art. 25 ust. 2 rozporządzenia EMIR w procesie prowadzonym przez ESMA dotyczącym uznawania CCP z państw trzecich, który dotyczył wniosku autoryzacyjnego Chicago Mercantile Exchange Inc (CME Inc). W wyniku analizy przedłożonej dokumentacji NBP nie zidentyfikował przesłanek mogących stanowić przeszkodę dla autoryzacji CME Inc jako CCP z państwa trzeciego i świadczenia usług rozliczeniowych przez tę izbę w UE.
- W związku z wymogami rozporządzenia CSDR i rozporządzenia Komisji (UE) w zakresie dyscypliny rozrachunku i niektórych wymogów dotyczących przechowywania

---

³⁹ 20 marca 2023 r. EBC uruchomił nowy system TARGET będący skonsolidowaną platformą zawierającą usługi Centralnego Zarządzania Płynnością (CLM), RTGS (T2), T2S i TIPS oraz zastępującą dotychczas funkcjonujące odrębne systemy: TARGET2, TARGET2-Securities oraz TARGET Instant Payment Settlement.

dokumentacji⁴⁰ NBP przeprowadził ocenę systemu SKARBNET4 pod kątem zgodności zasad jego funkcjonowania z przepisami dotyczącymi dyscypliny rozrachunku oraz przeglądu zasad funkcjonowania systemu SKARBNET4 w latach 2019–2021. Zakończona ocena wykazała, że system SKARBNET4 realizuje obowiązki z zakresu przestrzegania dyscypliny rozrachunku oraz powiązanych z nimi wymogami dotyczącymi przechowywania dokumentacji instrukcji rozrachunku i zawieranych transakcji.

- Zgodnie z art. 22 ust. 1 rozporządzenia CSDR KNF wystąpił do Prezesa NBP jako odpowiedniego organu w rozumieniu tego rozporządzenia o opinię dotyczącą corocznego przeglądu i oceny działalności KDPW SA (jako centralnego depozytu papierów wartościowych prowadzącego system rozrachunku papierów wartościowych). NBP nie zidentyfikował przesłanek, które wpłynęłyby na zmianę dotychczas pozytywnej oceny funkcjonowania systemu.

Incydenty w systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych

W systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych w 2022 r. odnotowano dwa incydenty, które wynikały z problemów z oprogramowaniem. Działania podjęte przez operatora w związku z tymi zdarzeniami zostały ocenione przez NBP jako prawidłowe.

Analiza danych statystycznych dotyczących systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych

Dane statystyczne wskazują, że w 2022 r. w obszarze rozliczeń i rozrachunków papierów wartościowych w porównaniu z 2021 r. dominowały spadki w liczbach operacji oraz niewielkie wzrosty w ich wartościach.

Łączna liczba przeprowadzonych rozliczeń transakcji na instrumentach finansowych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP w 2022 r. spadła o 1,6% w stosunku do 2021 r. przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 7,2%. Zarówno na rynku zorganizowanym, jak i niezorganizowanym nastąpiły spadki liczby rozliczonych transakcji w porównaniu z poprzednim rokiem (odpowiednio o 1,6% i 21,6%). Wartość przeprowadzonych rozliczeń wzrosła na rynku zorganizowanym (o 14,6%) i spadła na rynku niezorganizowanym (o 11,0%). Od 2020 r. zarówno liczby, jak i wartości rozliczonych przez KDPW_CCP SA transakcji pozostają na zbliżonym poziomie z tendencją spadkową w liczbie oraz wzrostową w wartości zleceń.

---

⁴⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku (Dz. Urz. UE L 230 z 13 września 2018 r., s. 1); Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/389 z dnia 11 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do parametrów obliczania kar pieniężnych z tytułu nieprzeprowadzenia rachunku oraz działalności CDPW w przyjmującym państwie członkowskim (Dz. Urz. UE L 65 z 10 marca 2017 r., s. 1); Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/392 z dnia 11 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących wymogów w zakresie udzielania zezwoleń oraz wymogów nadzorczych i operacyjnych dla centralnych depozytów papierów wartościowych (Dz. Urz. UE L 65 z 10 marca 2017 r., s. 48).

W funkcjonujących w Polsce systemach rozrachunku papierów wartościowych, tj. systemie SKARBNET4 oraz systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW, w latach 2018–2022 był obserwowany trend wzrostowy dotyczący zarówno liczby, jak i wartości dokonanych rozrachunków transakcji na instrumentach finansowych. Największy odczyt dotyczący liczby operacji rozrachunku miał jednak miejsce w 2020 r. i wynikał w dużej mierze ze wzrostu obrotów na GPW. Przyczyną wzrostu aktywności inwestycyjnej na rynku była m.in. zwiększona zmienność odwzorowanych indeksów (tj. segmentu najpłynniejszych walorów) spowodowana skutkami pandemii COVID-19. Od tego momentu liczba operacji rozrachunku obniża się z roku na rok, jednak ich wartość systematycznie rośnie.

Tabela 2.10. Dane dotyczące systemów rozrachunku papierów wartościowych

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba zrealizowanych transakcji (mln szt.)	7,8	6,6	15,0	13,7	10,6
Wartość zrealizowanych transakcji (bln zł)	22,2	22,1	25,3	33,1	36,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

W SKARBNET4 w 2022 r. przeprowadzono o 17,6% więcej rozrachunków transakcji na instrumentach dłużnych niż rok wcześniej, przy jednocześnie wyższej ich wartości o 0,2%. Przy czym w 2022 r. rozrachunkowi w systemie podlegały wyłącznie operacje na bonach pieniężnych (ostatnie rozrachunki operacji na bonach skarbowych wykonano w I kwartale 2021 r.).

W systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW w 2022 r. spadła liczba przeprowadzonych rozrachunków o 22,3% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 28,7% w stosunku do poprzedniego roku. Przy analizie obrotów rynku zorganizowanego zauważono spadek liczby (o 24,2%) oraz wartości (o 8,1%) wykonanych rozrachunków, natomiast na rynku niezorganizowanym wystąpił spadek liczby (o 6,2%), lecz jednocześnie wyraźny wzrost wartości (o 32,9%) operacji rozrachunku. Od 2020 r., kiedy nastąpił duży wzrost liczby oraz spadek wartości transakcji, których rozrachunek został przeprowadzony przez KDPW SA, utrzymuje się trend spadkowy w zakresie liczby i wzrostowy w zakresie wartości transakcji.

W 2022 r. w systemie IRGiT SRF prowadzonym przez spółkę IRGiT SA nie przetworzono żadnych transakcji na instrumentach finansowych.

2.5. Usługa acquiringu

Nadzór Prezesa NBP nad świadczeniem usługi acquiringu polega na wydawaniu opinii (w formie postanowień) na wnioski Przewodniczącego KNF w stosunku do podmiotów, które zamierzają w ramach zezwolenia na świadczenie usług płatniczych w charakterze KIP świadczyć usługę acquiringu.

Postępowania dotyczące świadczenia usługi acquiringu

W 2022 r. Prezes NBP wydał dwa postanowienia wyrażające opinie w przedmiocie sposobu świadczenia usługi acquiringu przez podmioty, które wystąpiły do KNF z wnioskami o wydanie zezwolenia na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej, dotyczące:

- wniosku IdoPayments sp. z o.o. z siedzibą w Szczecinie, przekazanego do NBP w czerwcu 2021 r.;
- wniosku PayPo sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, przekazanego do NBP w marcu 2022 r.

W obu powyższych przypadkach Prezes NBP stwierdził, że planowany sposób świadczenia usługi acquiringu spełnia wymogi zgodności z prawem, sprawności oraz bezpieczeństwa wykonywania tej usługi.

Ponadto w 2022 r. wszczęto oraz prowadzono postępowania o wydanie opinii Prezesa NBP w zakresie sposobu świadczenia usługi acquiringu w związku z wnioskami o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej złożonymi przez:

- Litpay sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu⁴¹,
- First Digital sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie⁴²,
- Mobilum Pay sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie⁴³,
- Provema sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach⁴⁴,
- Allegro Finance sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu⁴⁵.

Analiza danych statystycznych dotyczących świadczenia usługi acquiringu

Na koniec 2022 r. łączna liczba podmiotów posiadających zezwolenie KNF na funkcjonowanie jako KIP wynosiła 42, natomiast liczba KIP uprawnionych do świadczenia usługi acquiringu wynosiła 24, tj. bez zmian⁴⁶ w porównaniu ze stanem na koniec 2021 r. Ponadto na

---

⁴¹ Postępowanie zostało zakończone wydaniem w 2023 r. negatywnej opinii Prezesa NBP w formie postanowienia. Następnie w wyniku złożenia przez Litpay sp. z o.o. wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy postanowienie to zostało uchylone, a nowe postępowanie w tej sprawie zostało umorzone w związku z wejściem w życie przepisów uchylających kompetencję Prezesa NBP do wydawania opinii w zakresie oceny sposobu świadczenia usługi acquiringu.

⁴² Postępowanie zostało zakończone wydaniem w 2023 r. pozytywnej opinii Prezesa NBP w formie postanowienia.

⁴³ Postępowanie zostało umorzone w 2023 r. z uwagi na wejście w życie przepisów uchylających kompetencję Prezesa NBP do wydawania opinii w zakresie oceny sposobu świadczenia usługi acquiringu.

⁴⁴ Postępowanie zostało zakończone wydaniem w 2023 r. negatywnej opinii Prezesa NBP w formie postanowienia.

⁴⁵ Postępowanie zostało zakończone wydaniem w 2023 r. pozytywnej opinii Prezesa NBP w formie postanowienia.

⁴⁶ W 2022 r. zezwolenie uzyskał IdoPayments sp. z o.o., natomiast utracił Diners Club Polska sp. z o.o.

dzień 31 grudnia 2022 r. funkcjonowało 150 małych instytucji płatniczych (MIP) wpisanych do rejestru podmiotów świadczących usługi płatnicze, z czego 85 było uprawnionych do świadczenia usługi acquiringu.

Tabela 2.11. Dane dotyczące KIP i MIP

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba wszystkich KIP	40	38	38	40	42
Liczba KIP posiadających zezwolenie na świadczenie usługi acquiringu	25	25	25	24	24
Liczba wszystkich MIP	10	46	82	117	150
Liczba MIP uprawnionych do świadczenia usługi acquiringu	4	22	46	67	85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnianych przez KNF.

Spis tabel

Tabela 2.1. Dane dotyczące systemów wysokokwotowych SORBNET2 i TARGET2-NBP	18
Tabela 2.2. Dane dotyczące systemów płatności detalicznych	21
Tabela 2.3. Udziały systemu Elixir w rynku płatności detalicznych	21
Tabela 2.4. Udziały systemu BLIK w rynku płatności detalicznych	22
Tabela 2.5. Udziały systemu Euro Elixir w rynku płatności detalicznych	22
Tabela 2.6. Udziały systemów Express Elixir i BlueCash w rynku płatności detalicznych	22
Tabela 2.7. Udziały systemu KSR w rynku płatności detalicznych	23
Tabela 2.8. Dane dotyczące wszystkich schematów płatniczych	25
Tabela 2.9. Dane dotyczące schematów płatniczych kartowych i niekartowych	25
Tabela 2.10. Dane dotyczące systemów rozrachunku papierów wartościowych	29
Tabela 2.11. Dane dotyczące KIP i MIP	31

Spis skrótów

Acquiring	usługa płatnicza świadczona przez KIP lub MIP, zdefiniowana w art. 3 ust. 1 pkt 5 UUP
BlueCash	system płatności, którego właścicielem i operatorem jest Blue Media SA ⁴⁷
CCP	Central Counterparty – partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących
CPMI	Committee on Payments and Market Infrastructures – Komitet ds. Płatności i Infrastruktury Rynku
CPSS	Committee on Payment and Settlement Systems – Komitet ds. Systemów Płatności i Rozrachunku
CROE	<i>Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures</i> – Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego, EBC
CSD	Central Securities Depository – centralny depozyt papierów wartościowych
CSDR	Central Securities Depository Regulation – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012
DDoS	<i>distributed denial of service</i> – atak hakerski polegający na atakowaniu danego serwisu lub konta z kilku komputerów jednocześnie w tym samym czasie, by w konsekwencji zablokować dostęp do łączy lub serwisów internetowych oraz spowodować przerwę w działaniu systemu lub jego całkowite zawieszenie
DNS	<i>deferred net settlement</i> – odroczone rozrachunek netto
EBA	European Banking Authority – Europejski Urząd Nadzoru Bankowego
EBC	Europejski Bank Centralny
EMIR	European Market Infrastructure Regulation – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji
ESBC	Europejski System Banków Centralnych

---

⁴⁷ W sierpniu 2023 r. została zarejestrowana zmiana nazwy spółki z Blue Media SA na Autopay SA.

ESMA	European Securities and Markets Authority – Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych
EUR	waluta euro
GK KDPW	Grupa kapitałowa KDPW tworzona przez spółki: KDPW SA oraz KDPW_CCP SA
IFR	Interchange Fee Regulation – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/751 z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie opłat <i>interchange</i> w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę
IOSCO	International Organization of Securities Commissions – Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych
IRF	infrastruktura rynku finansowego
IRGiT SA	Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych SA
IRGiT SRF	system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT SA
KDPW SA	Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych SA, jest częścią GK KDPW
KDPW_CCP SA	izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), jest częścią GK KDPW
KE	Komisja Europejska
KIP	krajowa instytucja płatnicza
KIR	Krajowa Izba Rozliczeniowa SA
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
KSR	Krajowy System Rozliczeń, którego właścicielem i operatorem jest Fiserv Polska SA
LVPS	<i>large-value payment system</i> – system płatności wysokokwotowych
MIP	mała instytucja płatnicza
NBP	Narodowy Bank Polski
PFMIs	<i>Principles for financial market infrastructures</i> ⁴⁸ – <i>Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych</i>
PIRPS	Prominently Important Retail Payment System
Polityka	<i>Polityka sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego</i> ⁴⁹
POS	<i>point of sale</i> – punkt handlowo-usługowy
PSP	Polski Standard Płatności sp. z o.o.

---

⁴⁸ CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO), kwiecień 2012 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>.

⁴⁹ <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2022/07/polityka.pdf>

RTGS	<i>real time gross settlement</i> – rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym
RTS o dyscyplinie rozrachunku	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 201/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku
RTS o rozdzielnosci	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/72 z dnia 4 października 2017 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/751 w sprawie opłat <i>interchange</i> w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych ustanawiających wymogi, które muszą spełniać systemy kart płatniczych i podmioty obsługujące transakcje w celu zapewnienia stosowania wymogów niezależności pod względem rachunkowości, organizacji i procedury podejmowania decyzji
Schemat BLIK	Schemat Płatniczy BLIK, którego podmiotem prowadzącym jest PSP
SKARBNET4	system rejestracji bonów pieniężnych NBP i bonów skarbowych, tj. system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP
SORBNET2	system RTGS dla płatności wysokokwotowych w złotych prowadzony przez NBP
SSP	Single Shared Platform – wspólna platforma technologiczna systemu
System BLIK	System Płatności BLIK, którego właścicielem i operatorem jest PSP
TARGET2	Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym
TARGET2-NBP	polski komponent systemu TARGET2
T2S	TARGET2-Securities – jednolita platforma umożliwiająca rozrachunek transakcji na papierach wartościowych w Europie, zintegrowana z systemem TARGET2
UE	Unia Europejska
UKNF	Urząd Komisji Nadzoru Finansowego
UOIF	Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi
UOR	Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami
UUP	Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych

---

nbp.pl

